

дерністської «невизначеності» гендерної ідентичності персонажів твору, де йдеться про проблему дорослішання дівчини, а не хлопця, як прийнято у класичній літературі. Неоднозначність самоідентифікації головної героїні роману Саманти проявляється в психологічних особливостях її поведінки, зображених автором. З підліткового віку вона переходить до стадії дорослішання та її погляд на гендерну приналежність дещо змінюється, стає більш фемінним.

Отже, духовна атмосфера сьогодення вимагає розрізнення понять «стать» і «гендер». Перспективним є дослідження постмодерністської ідентичності у творчості американської письменниці Боббі Енн Мейсон.

Список використаних джерел

1. A Glossary of Feminist Theory/ Ed. by Sonya Andermahr, Terry Lovell and Carol Wolkowitz. – New York: Oxford University Press, 2000. – P.102.
2. Graybill M.S. Reconstructing/Deconstructing Genre and Gender: Postmodern Identity in Bobbie Ann Mason's *In Country* and Josephine Humphrey's *Rich in Love*/ Mark S. Graybill – Critique. – 2002. – № 43:3. – P. 239-260.
3. Mason B.A. *In Country* /Bobbie Ann Mason. – New York: Harper & Row, 1985. – 256 p.
4. O'Brien T.D. Oppositions in *In Country* / O'Brien, Timothy D. – Critique. – Winter, 2000. – Vol. 41. – Issue 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00111610009601585?journalCode=vcrt20#.Ui6Klcbxq70>
5. Pollack H. «From Shiloh to *In Country* to Feather Crowns: Bobbie Ann Mason, Women's History, and Southern Fiction/ Harriet Pollack. – Southern Literary Journal. –1996. – № 28 (2). – P. 95-116.
6. Scott J.W. Millennial Fantasies: The Future of «Gender» in the 21st Century / Joan W. Scott. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kegs.org.ua/RUSSIAN/text.html>
7. Standing E. Postmodern Approaches to Gender, Sex, and Sexuality / Edmund Standing. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.butterfliesandwheels.org/2004/postmodern-approaches-to-gender-sex-and-sexuality-a-critique>
8. Tuana N. Re-fusing Nature/Nurture // Hypatia Reborn. Essays in Feminist Philosophy / Ed. by Azizan Y.Al-Hibri and Margaret Simons. – Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1990. – P.77.

Summary. The article deals with the problem of identity and gender identity in particular in the process of growing up in the context of contemporary American postmodern “coming of age” fiction on the example of Bobbie Ann Mason's novel “*In country*”.

Keywords: postmodernism, Bobbie Ann Mason, “coming of age”, maturation, gender identity.

УДК 811.111'42: 821.111 – 3.Д1/7.08

Т.В. Мітроусова

ОНОМАСТИЧНИЙ ПРОСТІР РОМАНУ ДЖ. ДЖОЙСА “ФІННЕГАНІВ ПОМИН”

Стаття присвячена власним іменам, функціонування яких у романі Дж. Джойса “Фіннеганів Помин” є необхідною умовою для повного розкриття змісту та окремих аспектів тексту.

Ключові слова: онім, апелятив, денотат, семантика.

У сучасній лінгвістиці тексту одне з найважливіших питань художнього текстотворення є питання лексичної організації твору. В лексичному наповненні твору власні імена мають особливий статус (вони ще оніми, пропріальна лексика, ономастичні одиниці), оскільки сприяють осягненню і глибинного змісту, і системи контекстних та інтертекстових зв'язків; оніми – “складові стилю письменника” [5, 15], невід'ємний елемент форми твору, важлива частина його образної системи. Залежно від жанру, ідейно-художнього змісту, просторово-часової організації художнього тексту автором використовуються різноманітні варіанти комбінаторики називних знаків. Вибір форми найменування залежить, перш за все, від ставлення автора до названого, комунікативної ситуації, соціального статусу носія. Зокрема, стилістичні функції онімів в художній літературі досліджували Н.В. Васильєва, Ю.А. Карпенко, співвідношення ономастикону поетичного і реального, системність поетичної ономастики, її завдання в

художньому тексті – В.Н. Михайлов, Г.А. Силаєва, О.И. Фоякова, поетику власних назв – В.М. Калінкін, Е.Б. Магазаник, А.А.Фомін, процеси номінації – М.Е. Рут, А.В. Суперанська та ін. Ономастику творів англomовних письменників за останнє десятиріччя вивчала дуже невелика кількість українських дослідників-ономастів, а саме М.В. Бережна, А.О. Невструєва, О.Д. Петренко, С.М. Співак на матеріалі творчості Дж. К. Роулінг, Р. Дала, Т. Гарді, В. Ірвінга, Дж.Ф. Купера, Р. Бредбері, Н. Готорна та ін.

“Фіннеганів Помин” Дж. Джойса – роман-експеримент, найдивовижніший художній винахід ХХ століття, де використана техніка відкриває сфери свідомості, раніше недосліджені. Складна композиція роману, за задумом автора, втілює насамперед всесвітню історію, де всі миті часу позначають “тепер” і передають це у просторі ночі; зміна персонажів, місць, імен призводить до нерозпізнаної фабули.

Ономастичний простір роману вражає багатством і розмаїттям. Тут наявні різні способи номінації – запозичення “реальних” назв і імен із сучасної автору і попередніх епох; перенесення вже відомих літературних імен і назв на нові образи, створення онімів за різними моделями (наприклад, за допомогою різних існуючих і штучних мов шляхом складення основ, утворення імен-словосполучень; семантичного онімікону (метафоричного, метонімічного, гібридизації).

Необхідність максимально відокремити вторинний світ роману від реальності змушує Джойса відкидати або змінювати онімні моделі, поширені в англійській мові. Найчастіше онім конструюється з апелятивів англійської мови, при цьому оніми, створені за вже відомими мовними моделями, зустрічаються рідше, ніж штучно сконструйовані автором.

Прагнучи реалізувати географічну та мовно-культурну специфіку вторинного світу роману, Джойс орієнтується на такі групи онімів (посилаємося на дослідження О.Ю. Карпенко, яка аналізує ономастичні системи з погляду когнітивної лінгвістики [3, 28]), а саме: домінантні для письменника – антропонімічний фрейм (поєднує іменування людей) і топонімічний (географічні назви), решта – ергономічний фрейм (власні назви суспільних, ідеологічних об’єднань людей), теологічний (назви богів, божеств, демонів), зоохімічний (клички тварин), космохімічний (природні космічні об’єкти, їх поверхні), хрононімічний (назви подій, відрізків часу), хрематонімічний (матеріальні предмети, що можуть змінювати своє місцеположення), ідеонімічний (назви духовних предметів – творів письменників та інших митців) – використовуються нерівномірно.

Ономастикон роману зазнає впливу міфопоетичних традицій. У художньому просторі митець прагне відтворити цілий всесвіт із розмаїттям імен, історій та повторів, а роман має відтворитись у кожній маленькій частині. Слова-трансформери вміщують інші слова, а вигаданий словесний всесвіт розкриває симетрію на різних рівнях роману, образи, породжувані іншими. Як відомо, засновник функціоналізму в етнографії Б. Маліновський висунув так звану теорію потреб “needs”, відповідно до якої всі елементи, що складають культуру архаїчного племені (від власної назви до міфу) виникають як відповідь на певне питання, яке продиктоване нагальною потребою [цит. за: 9, 6]. Звідси найменування – це абсолютна необхідність, пов’язана із глибинною сутністю людини, своєрідний символ, що співвідноситься з природою індивіда. Міфологічне усвідомлення власної назви як внутрішньої субстанції націлене на відгадування сутності людини через її ім’я. Трактування міфологічною свідомістю власної назви як іншого “я” людини передбачає “первинний акт ім’яположення та образ того, хто надав ім’я, створив речі та їх імена” [9, 7]. В архаїчному суспільстві називання речей розглядається як заключний етап творення деміурга, назване ім’я матеріалізується, перетворюючись в елемент структури світу. Називання як акт творення в міфопоетичній свідомості вимагає й заміну імені при переході особи в інший соціальний чи віковий клас (що сприймається як переродження, перевтілення), приховування “справжнього” імені, наявність при цьому цілої низки інших імен. Антропонім – невід’ємний елемент форми “Фіннеганового Помину”. Головні герої, подружжя Ірвікерів, втілюють: він – НСЕ – універсальна людина, подрібнюється на багатьох героїв, вона – ALP – це і міфічний райський птах, і богиня-мати; в образі курки Бідді вона збирає уривки листа (всесвітньої історії) на смітнику й рештки свого пошматованого чоловіка Осіріса. Дослідниця М. Квінтеллі-Нірі стверджує, що “коли герой змінює форму, він або є несприятливим до фізичних ушкоджень, захищаючи себе від ворога ззовні, або до психологічної шкоди, що може прийти зсередини. Таким чином, метаморфоза передбачає і захист, і самообман” [13, 62]. У перетворенні постає принцип гомології, відтак, у прадавній картині світу все наявне в усьому.

У романі згадуються реальні історичні персони самого різного ґатунку (історичні діячі, письменники, митці, учені і мислителі та ін.), чий імена поряд з вигаданими героями виконують певні стилістичні функції. Такі імена приймають участь у створенні історичного та національного колориту, авторської позиції, викликаючи певні асоціації, оціночне сприйняття тексту, характеризуючи мовну особистість Джойса як таку, що має своєрідне бачення світу.

Антропоніми представлено різними структурними типами (одночленні, двочленні, трьохчленні моделі): одне з прізвиськ головного героя “Porter” [12, 72. 3; 91. 15; 388. 15; 561. 3];

головний герой – це одночасно: Марк, Фіннеган, Свіфт, Ной, Фін МакКул; Анна Лівія Плурабель (ALP), її дочка Іссі (вони ж Стелла/Ванесса, Еліс Ліддл/Іса Боумен, Ізольда Ірландська/Ізольда Британська).

У першому реченні “... riverrun, past Eve and Adam’s, from swerve of shore to bend of bay, brings us by a commodius vicus of recirculation back to Howth Castle and Environs ...” [12, 3] (“... той потік річки, повз церкву Адама й Єви, від закруту берега до вигину саги несе нас найлегшим шляхом кругооберту назад, до замку Хоут та його околиць”) – найулюбленіший принцип Джойса “все у всьому”: не лише географічна вказівка, а й повна двозначність, “Адам та Єва” відносяться і до церкви на березі, і до праотців (натяк на мінливість людської долі); їх гріхопадіння пов’язується з падінням Тіма Фіннегана й Ірвікера, на ім’я якого вказують перші букви слів “Howth Castle and Environs” (“замок Хоут та околиці”): НСЕ (Humphrey Chimpden Earwicker), що також означає “Here comes everybody” (“сюди приходять кожен”); в наступному реченні, наприклад, слово “commodious” означає “просторий та зручний”, а також від ім’я ‘Commodus’ – син Марка Аврелія, “найгірший” римський імператор, чиє криваве та розбещене правління завершило епоху “п’яти добрих імператорів”. У Коммода був брат-близнюк, Антоній, який помер ще дитиною та сестра Луцилла, яка була однією з організаторів заколотів проти брата-імператора (тут натяк на трьох дітей головного героя роману); онім “Tristram” – від імені піктського принца Дростана (VIII століття) та Тристана, героя середньовічного роману, небожа корнуольського короля Марка, коханця Ізольди Ірландської; до того ж, сер ‘Amory Tristram’ – один із норманських завойовників Ірландії, перший граф Хоута; онім “top sawyer” – робітник на лісопилці або той, хто займає високе положення, також “Topsawyer’s Rock” – гори на річці Оконі, штат Джорджія в Сполучених Штатах; згадка Том Соїєра, одного з головних персонажів романів Марка Твена.

Поряд з антропонімами важливу роль відіграють у “Фіннегановому Помині” топоніми, яким притаманний здебільшого історичний компонент. Топонімія втілюється через гідроніми (назви водних об’єктів), ойконіми (назви населених пунктів), хороніми (назви частин світу, територій, країн), ороніми (назви гір, пагорбів). Так, наприклад, слово “osonee” – місто Дублін в окрузі Лоуренс, штат Джорджія, Сполучені Штати, збудовано на берегах річки Оконі, через те, що передгір’я нагадувало ірландським переселенцям територію батьківщини+“ochone” – вигук жалю чи смутку.

Ірландська топоніміка перетасована з іншими географічними назвами світу, що особливо наочно в третій книзі роману (третьої частині), де цілий перелік назв середньовічного Дубліна (“Giglottes Hill, Skinner’s Alley, Big Butter Lane, Keyser’s Lane, Hanging Tower”); все, що відбувається у цьому місці, відбувається кругом (одночасно це Фенікс-парк, Едем, поле битви – Ватерлоо, Париж, Нью-Йорк, Москва, польський Люблін (каламбур з назвою Дублін), Польща (“Poland”) стає “poolland”, що нагадує старовинну назву столиці Ірландії – “black pool” (“чорний став”), Вавілон; зустрічаються тут і Вестмінстерське Абатство (НСЕ ототожнюється із Парнеллом “некоронованим королем Ірландії”, чиї прибічники зрадили його саме в абатстві), і пагорб Хоут (це голова героя, адже він уособлює сплячого велета), назви, наприклад, фортець – “Star Fort” або південноафриканських місцин – “кор’є” [12, 16.10-18.16] і т. ін.

Пригадаємо, що до функціональних особливостей онімічної лексики залучають і її звукові форми. Явища повтору одного чи кількох приголосних у суміжних словах тексту (алітерація) та повтору голосних (асонанс) – надзвичайно виразні фонетичні засоби, вони можуть повторювати фонемами включеного в контекст оніма, акцентуючи його або виражаючи певний емоційний стан героя. Слід зауважити, що при написанні цього роману Джойс наполягав саме на звуковому сприйнятті читачем свого твору. Так, наприклад, подібні явища до – “good help me Deus v Deus” [12, 162]; “Merus Genius to Careous Caseous” [12, 167] – зустрічаються ледь не в кожному реченні.

Специфіка образно-художнього осмислення слова відбивається і на функціях власних назв, які включені до складу “Фіннеганового Помину” – ідентифікації, перспективізації, стилізації та характеризуюча, ілюзіонуюча.

Функція ідентифікації в романі активізується за рахунок різноманітних ідентифікаторів, домінуючими серед яких є позначення роду діяльності і родинних стосунків. Присутність у тексті інтродуктивних стратегій дозволяє не тільки розвивати сюжет, але й підтримувати цікавість читача; створення ілюзії реальності вигаданого світу здійснюється за рахунок ілюзіонуючої функції, що відбувається за наявності онімів, залучених з реального онімікону; інформаційно-характеризуюча та емоційно-експресивна характеристики – це характеризуюча функція, яка спрацьовує за присутності семантично мотивованих онімів і їх відбитті на ономастичних моделях у мові. Емоційна експресія виявляється за допомогою онімів, які відрізняються високим ступенем звукотворчості; функція перспективізації відбивається у виборі способу називання, що висловлює певну позицію оповідача. Особливістю “Фіннеганового Помину” є поліфонізм голосів, що відбиває різні стани свідомості героя. При змінній фокалізації змінюється й обсяг знань, яки-

ми володіє оповідач, то звужуючись як оптичний прилад, то розширюючись, що характерно для перспективи всезнання;

За логікою сну слова вживаються у незвичному зв'язку і пов'язані вільними асоціаціями. Слово позначає самого себе, структури фраз теж не виключення, вони вказують на будову твору в цілому. Цей лінгвістичний калейдоскоп відкриває читачеві тотожність персонажів, змішування фактів, думок, символів.

Таким чином, переважна більшість уживаних у романі власних назв представлена антропонімами, що включають імена реальних осіб, потенційно реальних і вигаданих осіб, топонімами. Вони виконують роль ідентифікації, адресації, характеристичної, оцінки суб'єкта і топосу в поетичному тексті. Інші групи власних назв є менш частотними, займають периферійну частину онімного простору. Будучи експресивним центром уривку або цілого твору, ядром тропу чи стилістичної фігури, онім спрямовує до свого денотата, його ознак, асоціацій, що виконують оцінну функцію.

Список використаних джерел

1. Васильева Н.В. Собственное имя в мире текста / Н.В. Васильева. – М.: Академия гуманитарных исследований, 2005. – 224 с.
2. Калинин В.М. Поэтика онима / Валерий Михайлович Калинин. – Донецк: Юго-Восток, 1999. – 409 с.
3. Карпенко Ю.А. Специфика ономастики / Юрий Александрович Карпенко // Русская ономастика. Одесса: Изд-во Одес. гос. ун-та, 1988. – С. 3-18.
4. Магазаник Э.Б. Ономапозитика, или «говорящие имена» в литературе / Эммануил Борисович Магазаник. – Ташкент: Фан, 1978. – 146 с.
5. Михайлов В.Н. Лингвистический анализ ономастической лексики в художественной речи: учебное пособие / В.Н. Михайлов. – Симферополь: Изд-во Симферопольского гос. ун-та, 1981. – 28 с.
6. Рут М.Э. Антропонимы: размышления о семантике [Электронный ресурс] / М.Э. Рут // Известия Уральского государственного университета. Серия: «Гуманитарные науки: история, филология, искусствознание». – 2001. – № 20. – Вып. 4. — Режим доступа: [www.philology.ru/rut-01 .htm](http://www.philology.ru/rut-01.htm).
7. Силаева Г.А. Антропонимия художественных произведений Л.Н. Толстого: учебное пособие к спецкурсу / Г.А. Силаева. – Рязань: Рязан. пед. ин-т, 1986. – 76 с.
8. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного / Александра Васильевна Суперанская. – М.: Наука, 1973. – 366 с.
9. Топорова Т.В. Язык в зеркале культуры: древнегерманские двучленные имена собственные // Татьяна Владимировна Топорова. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 253 с.
10. Фомин А.А. Ономастика «Фанданго» А. Грина: хронотоп и концептуальный план произведения / А.А. Фомин // Известия Уральского государственного университета. Гуманитарные науки. 2001. — Выпуск 3. — № 17. – С. 133-146.
11. Фонякова О.И. Имя собственное в художественном тексте / О.И. Фонякова. Л.: Изд-во Ленингр. гос. ун-та, 1990. – 104 с.
12. Joyce, James. *Finnegans Wake* / James Joyce. – Penguin Classics, 1999. – 672 p.
13. Quintelli-Neary, Marguerity. *Folklore and the Fantastic in Twelve Modern Irish Novels* / Marguerity, Quintelli-Neary. – Westport, CT: Greenwood Press, 1997. – 170 p.

Summary. The article is devoted to proper names, functioning of which in James Joyce's "Finnegans Wake" is a necessary condition for complete revealing of content and separate aspects of the text.

Key words: *onim, appellative, denotation, semantics.*